

Katarzyna Witek-Mioduszewska

mgr, radca prawny OIRP Kraków

<https://orcid.org/0000-0003-0406-3108>

katarzyna.witekmioduszewska@gmail.com

Katarzyna Lelito

mgr, adwokat ORA Kraków

<https://orcid.org/0009-0002-0138-5208>

katarzynalelito@outlook.com

Rola i jakość opinii biegłych w sprawach medycznych w postępowaniu karnym: stan faktyczny a model idealny

W polskim systemie prawnym instytucja biegłego sądowego odgrywa kluczową rolę, wspierając wymiar sprawiedliwości w niemal każdej podstawowej dziedzinie prawa, w szczególności w prawie karnym oraz cywilnym. W prawie karnym ogół przepisów dotyczących biegłych uregulowany został w rozdziale 22 k.p.k.¹ Zgodnie z art. 193 k.p.k. opinia biegłego powinna zostać zasięgnięta w sytuacji, gdy w danej sprawie wymagane są specjalne wiadomości konieczne do jej rozstrzygnięcia. Natomiast, biorąc pod uwagę stanowisko wyrażone w doktrynie i orzecznictwie, przepis ten należy interpretować w taki sposób, że jeśli w postępowaniu karnym ustalana jest jakakolwiek okoliczność, nawet niemająca znaczenia dla rozstrzygnięcia, a organ procesowy pomimo treści art. 170 § 1 pkt 2 zd. 1 postanowił ją zbadać i jej ustalenie wymaga wiadomości

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 46 z późn. zm.), dalej także: k.p.k.

specjalnych, to organ ten ma obowiązek zwrócić się o opinię biegłego². Biorąc pod uwagę powyższe, zasadne jest stwierdzenie, że biegłego w toku postępowania karnego powołuje się w każdej sytuacji, w której ustalenie określonej okoliczności wymaga wiadomości specjalnych³.

Podstawą każdego procesu medycznego jest wiedza specjalistyczna, która stanowi jego kluczowy element. Sąd, nie posiadając wiedzy medycznej, nie jest w stanie samodzielnie interpretować dokumentacji medycznej pacjenta, która stanowi zdecydowaną większość materiału dowodowego w sprawach medycznych. Niejednokrotnie zawiera ona skomplikowane historie choroby czy rozbudowane karty leczenia szpitalnego⁴. Zadaniem sądu jest jednak dokonanie ustaleń faktycznych na podstawie materiału dowodowego, które to wymaga prawidłowej i rzetelnej oceny tych materiałów. W takiej sytuacji sąd musi powołać biegłych, którzy dzięki swojej specjalistycznej wiedzy medycznej umożliwiają przełożenie danych zawartych w dokumentacji medycznej na wnioski istotne dla rozstrzygnięcia sprawy⁵.

Niestety w codziennej praktyce sądowej często zdarza się, że opinie biegłych nie spełniają w pełni oczekiwań ani sądu, ani stron postępowania. Mogą one różnić się pod względem precyzji i jakości wykonania, szczegółowości czy analizy i interpretacji materiału dowodowego, co w konsekwencji utrudnia sądowi prawidłowe ustalenie faktów i ma wpływ na przebieg całego procesu medycznego.

² Tak m.in. M. Kurowski, *Art. 193*, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, Lex/el. 2025, powołując w tym zakresie postanowienie SN z dnia 17 maja 2007 r., II KK 331/06, „Prokuratura i Prawo” wkładka 2007, nr 10, poz. 14

³ *Ibidem*; L.K. Paprzycki, *Art. 193*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, *Komentarz do art. 1–424 k.p.k.*, red. J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, Warszawa 2015, Lex/el.

⁴ A. Borys, *Opinia biegłego lekarza jako dowód w procesie medycznym – wybrane aspekty*, „Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM” 2017, nr 7, s. 59–72.

⁵ Tak m.in. wyrok SN z dnia 11 lipca 1969 r., I CR 140/69, OSN 1970, nr 5, poz. 85; wyrok SN z dnia 9 maja 2025 r., II CSKP 444/23, Lex 3862579; wyrok SA w Białymstoku z dnia 5 lutego 2021 r., I ACa 1/20, Lex 3322072.

Regulacje ustawowe odnoszące się do dowodu z opinii biegłego w postępowaniu karnym

W polskim porządku prawnym każda z obowiązujących procedur postępowania przewiduje konieczność zasięgnięcia przez organy rozpoznające sprawę wiadomości specjalnych – a więc takich, które wykraczają poza powszechną, zwyczajną w danych warunkach wiedzę, z uwzględnieniem okoliczności rozwoju i powszechności wiadomości określonego typu w procesie zmian w sferze wiedzy ogólnej⁶. Jak wskazano, dowodem umożliwiającym ich pozyskanie na etapie toczącego się postępowania pozostaje opinia biegłego, pozwalając tym samym organowi rozstrzygającemu sprawę w sferze merytorycznej na dokonanie niezbędnych ustaleń w zakresie wymagającym pozyskania wiadomości specjalnych. Co istotne, a często pomijane zarówno przez samych biegłych, jak i organy procesowe, powołanie dowodu z opinii biegłego nie znajduje swoich podstaw w konieczności ustalenia faktów istotnych dla rozstrzygnięcia, a udzielenia wiadomości w takich zagadnieniach, których wyjaśnienie przekracza zakres wiedzy pochodzący z doświadczenia życiowego osoby posiadającej wykształcenie ogólne⁷. Wiadomości specjalne stanowią wiadomości dotyczące faktów, a nie prawa. Tym samym wyłączoną ze sfery zagadnień obejmujących zakres dowodu z opinii biegłego pozostaje interpretacja norm prawnych, z wyłączeniem sytuacji, gdy wiadomości specjalne dotyczą prawa międzynarodowego, obcego czy prawa rodzimego – w zakresie nieobowiązujących już norm prawnych⁸.

Dowodu z opinii biegłego, ze względu na cel jego dopuszczenia w postępowaniu i istotny składnik – wiadomości specjalne, nie

⁶ Tak m.in. wyrok SA w Warszawie z dnia 30 stycznia 2015 r., II AKa 238/14, Lex 1651984.

⁷ M. Kurowski, *Art. 193...*, *op. cit.*; tak też: A. Turczyn, *Art. 278*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Art. 1–505(39)*, t. 1, red. O.M. Piaskowska, Lex/el. 2025.

⁸ Z. Kegel, *Ekspertyza ze stanowiska procedury i kryminalistyki*, Wrocław 1976, s. 74; K. Sychta, *Art. 193*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2024, Lex/el.

można zastąpić inną czynnością dowodową⁹, nie jest również możliwe posiłkowanie się przez organ procesowy własną, poszerzoną wiedzą czy też dysponowaniem przezeń wiadomościami specjalnymi w ujęciu ujawnionej w postępowaniu problematyki¹⁰.

Każda z procedur przewiduje odrębne, choć bardzo zbliżone swą treścią i zakresem, regulacje obejmujące kwestie przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego. Ograniczając powyższe rozważania do problematyki niniejszego artykułu, uwagę zwrócić należy na przepisy regulujące dowód z opinii biegłego w zakresie postępowania karnego.

W realiach karnych postępowań medycznych, z racji ich szczególnego charakteru opartego często na skomplikowanym, obejmującym działalność profesjonalną lekarzy, personelu medycznego i podmiotów leczniczych stanie faktycznym, niemal w każdym wypadku wymagane pozostaje zasięgnięcie wiadomości specjalnych celem stwierdzenia okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Regulacje ustawowe w zakresie dowodu z opinii sędowo-lekarskiej pozostają tożsame z dowodem z opinii biegłego, pozostając ujętymi przez ustawodawcę w art. 193–201 k.p.k. Powołane przepisy odnoszą się do każdego z etapów postępowania, umożliwiając organom procesowym powołanie biegłego zarówno w toku postępowania przygotowawczego, jak i na etapie rozpoznania sprawy przez sąd.

Z racji omawianej problematyki niniejszego artykułu uwagę należy zwrócić również na ustawę regulującą wykonywany zawód przez biegłych, czyli ustawę z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry¹¹. W jej treści brakuje zarówno definicji biegłego sądowego, jak też ewentualnych wymagań stawianych specjalście mogącemu pełnić tę funkcję. Zgodnie z treścią art. 2 u.z.l.l.d.:

⁹ Tak m.in. postanowienie SN z dnia 17 maja 2007 r., II KK 331/06, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 1070.

¹⁰ Tak m.in.: wyrok SN z dnia 1 kwietnia 1988 r., IV KR 281/87, OSNKW 1988, nr 9–10, poz. 69; wyrok SN z dnia 2 marca 2017 r., II KK 358/16, Lex 2259785; wyrok SN – Izba Odpowiedzialności Zawodowej z dnia 19 lutego 2025 r., II ZK 96/24, Legalis.

¹¹ T.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 1118 z późn. zm., dalej także: u.z.l.l.d.

wykonywanie zawodu lekarza polega na udzielaniu przez osobę posiadającą wymagane kwalifikacje, potwierdzone odpowiednimi dokumentami, świadczeń zdrowotnych, w szczególności: badaniu stanu zdrowia, rozpoznawaniu chorób i zapobieganiu im, leczeniu i rehabilitacji chorych, udzielaniu porad lekarskich, a także wydawaniu opinii i orzeczeń lekarskich,

co pozwala na przyjęcie, iż wydawanie opinii leży w kompetencji każdej z osób uprawnionych do wykonywania zawodu lekarza lub lekarza dentystry¹².

Do wydania opinii w postępowaniu karnym mogą być powołani biegli indywidualni, instytucje naukowe lub specjalistyczne. Podobnie jak w przypadku postępowań cywilnych ustawodawca nie różnicuje pod kątem wartości dowodowej opinii wydanych przez biegłego indywidualnego czy instytucje, bez znaczenia pozostaje również liczba biegłych wydających opinię. Instytucjami naukowymi lub specjalistycznymi uprawnionymi do wydawania opinii na użytek postępowania karnego są jednostki organizacyjne Akademii Nauk bądź szkół wyższych albo instytuty badawcze przewidziane przepisami ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych¹³. W ramach omawianego postępowania, w przypadku spraw o skomplikowanym charakterze, dopuszczalne pozostaje wydanie opinii przez biegłych różnych specjalności. Mogą oni wtedy wydać opinie odrębne lub opinię wspólną, tzw. opinię kompleksową. O dopuszczeniu dowodu z opinii kompleksowej decyduje uprawniony organ procesowy powołujący biegłych¹⁴.

Regulacje Kodeksu postępowania karnego odnoszące się do dowodu z opinii biegłego obejmują swą treścią zarówno wspomniane podstawy wydania opinii, jak i sposób wyboru biegłego, podstawy wyłączenia biegłego, treść przyrzeczenia, jej wymaganą treść, materiał dowodowy umożliwiający wydanie opinii oraz dopuszczalne czynności pozwalające na ewentualne wyjaśnienie lub uzupełnienie opinii oraz wydanie nowej opinii¹⁵. Opinia może zostać złożona zarówno w formie ustnej, jak i na piśmie. W odróżnieniu do innych

¹² Art. 2 u.z.l.i.d.

¹³ T.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 534.

¹⁴ Art. 193 § 3 k.p.k.

¹⁵ Art. 193–201 k.p.k.

postępowania, w tym cywilnego, procedura karna nie przewiduje udziału stron w formułowaniu wniosków dotyczących konieczności powołania dowodu z opinii biegłego, przyznając ciężar ten wyłącznie organom procesowym. Oczywiście pozostaje przy tym, iż strony postępowania mają możliwość zgłaszania własnych wniosków dowodowych obejmujących również dowód z opinii biegłego, przy czym sama inicjacja udziału biegłego w postępowaniu pozostaje kompetencją organów prowadzących postępowanie¹⁶.

Ustawodawca przewidział również w art. 195 k.p.k. możliwość powołania do pełnienia czynności biegłego innych aniżeli biegły sądowy osób mających odpowiednią wiedzę w danej dziedzinie. Osoba taka, wydająca opinie na użytek postępowań sądowych bez wpisu na listę biegłych sądowych, na podstawie jednostkowych decyzji organów procesowych jest biegłym *ad hoc*¹⁷. Biegły wskazany w postanowieniu organu procesowego o jego powołaniu ma obowiązek sporządzenia opinii zgodnie z zakreślonym przez organ ten jej zakresem i przedmiotem.

Dowód z opinii biegłego, jak każdy inny dowód ujawniony w postępowaniu, podlega swobodnej ocenie organu procesowego. Kryteria oceny tego dowodu określone zostały w treści art. 201 k.p.k. Zgodnie z utartym już poglądem judykatury dowód z opinii biegłego oceniony być musi zwłaszcza z zachowaniem następujących wskazań, tj. czy:

- biegły dysponuje wiadomościami specjalnymi niezbędnymi do stwierdzenia okoliczności mających istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy;
- opinia biegłego jest logiczna, zgodna z doświadczeniem życiowym i wskazaniami wiedzy;
- opinia ta jest pełna i jasna i nie zachodzi niewyjaśniona sprzeczność pomiędzy nią a inną opinią ujawnioną w toku przewodu sądowego¹⁸.

¹⁶ Art. 167 i 169 k.p.k.

¹⁷ Tak m.in. postanowienie SA w Krakowie z dnia 26 czerwca 2018 r., II AKz 126/18, Legalis.

¹⁸ Tak m.in.: wyrok SN – Izba Karna z dnia 6 maja 1983 r., IV KR 74/84, Legalis; postanowienie SN z dnia 16 grudnia 2024 r., V KK 489/24, Lex 3792063.

Do sądu orzekającego w danej sprawie należy dokonanie oceny dowodu pod kątem jakości zaoferowanej w postępowaniu opinii biegłego oraz ewentualna decyzja, czy dopuścić dowód z opinii innego biegłego, czy też dopuścić dowód z uzupełnienia opinii już wydanej¹⁹. Tym samym przekonanie o niejasności czy niepełności opinii winno powstać po stronie organu procesowego, nie samych stron procesowych²⁰. Zgodnie z prezentowanym w judykaturze stanowiskiem, o niepełności opinii biegłego w postępowaniu karnym mowa jest wówczas, gdy

opinia ta nie wyjaśnia wszystkich kwestii, jakie zostały przedstawione biegłemu w postanowieniu o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego, bądź jeżeli nie udziela odpowiedzi na wszystkie pytania szczegółowe, a więc nie obejmuje w całości przedmiotu i zakresu ekspertyzy, określonych w takim postanowieniu – co do istotnych okoliczności sprawy. Opinia jest niejasna w szczególności wówczas, gdy przedstawione w niej sprawozdanie z przeprowadzonych czynności i spostrzeżeń oraz wywiedzione z nich wnioski nie spełniają wymogów czytelności i zrozumiałości z punktu widzenia wiedzy, z zakresu której opinia została wydana albo takich samych wymogów z punktu widzenia języka potocznego i języka prawniczego; niejasna jest również opinia, która zawiera wewnętrzne sprzeczności – co do istotnych okoliczności sprawy²¹.

Z punktu rozważań niniejszego artykułu zasadne pozostaje również poruszenie kwestii odpowiedzialności biegłego za wady wydanej przez niego opinii, w tym jej nieprawdziwości (nierzetelności). Na gruncie postępowania cywilnego biegły sądowy odpowiada wobec osób trzecich za szkody wyrządzone z jego winy przez wydanie nierzetelnej opinii. Odpowiedzialność ta pozostaje niezależna od odpowiedzialności Skarbu Państwa, którą spowodował przykładowo prawomocny wyrok oparty na wadliwej opinii sądowej, uznany później za niezgodny z prawem²². Wydanie opinii niezgodnej z prawdą wypełniać może również znamiona czynu zabronionego,

¹⁹ Postanowienie SN z dnia 5 lutego 2020 r., III K 617/19, Legalis; postanowienie SN z dnia 27 maja 2021 r., IV K 117/21.

²⁰ Postanowienie SN z dnia 23 lutego 2024 r., V KK 149/23, Lex 3688611.

²¹ Tak m.in.: wyrok SN z dnia 9 października 1980 r., II KR 317/80, Lex 21883; wyrok SA we Wrocławiu z 8 dnia lutego 2024 r., II AKa 36/23, Lex 3748401.

²² Wyrok SN z dnia 29 maja 2015 r., V CSK 479/14, Lex 1793715.

o którym mowa w art. 233 § 4 i §4a k.k.²³ Niezależnie od powyższego, w przypadku biegłych lekarzy, może wiązać się również z odpowiedzialnością dyscyplinarną i zawodową – biegły może odpowiadać przed sądem lekarskim na podstawie ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry.

Opinia biegłego – jak wygląda w praktyce

Problematyka opinii biegłego stanowi istotny element praktyki procesowej, zaś dostrzegane i szeroko komentowane na przestrzeni lat problemy związane z tym środkiem dowodowym stanowią istotny problem orzeczniczy i praktyczny. Wysokim skomplikowaniem w ujęciu powyższego cechują się omawiane w niniejszym artykule postępowania z zakresu medycyny, w szczególności obejmujące swym przedmiotem błędy przy udzielaniu świadczeń leczniczych. Ich stopień skomplikowania wynikający tak z doniosłości ochrony zdrowia i życia, jak i konieczności poruszania się przez uczestników postępowania w realiach wiedzy specjalistycznej – medycznej, wymaga od organów procesowych rozpoznających sprawę i pełnomocników oraz obrońców dysponowania znajomością co najmniej podstawowych pojęć z zakresu medycyny, a także wiedzy obejmującej specyfikę zawodu lekarza oraz udzielanych przez niego świadczeń²⁴. Kompetencje te pozostają konieczne w szczególności w perspektywie możliwości oceny przeprowadzanych w ramach postępowania dowodów, w tym dowodu z opinii biegłego. Opinia sądowno-lekarska w ramach postępowań sądowych z zakresu prawa medycznego ma kluczowe znaczenie, bowiem ustalenie okoliczności faktycznych umożliwiających wyjaśnienie przesłanek ewentualnej odpowiedzialności wymaga od orzekających w sprawach zasięgnięcia wiadomości specjalnych.

W ramach niniejszego artykułu autorki zwracają uwagę na najczęściej dostrzegalne, tak w ramach praktyki zawodowej, jak

²³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 383), dalej także: k.k.

²⁴ A. Malicki, *Z problematyki wadliwości opinii sądowolekarskich*, [w:] *Spory medyczne*, red. A. Wnukiewicz-Kozłowska, Wrocław 2021, s. 316.

i dostępnych publikacji, problemy obejmujące dowody z opinii sądowno-lekarskich przeprowadzanych w ramach postępowań karnych. Do problemów tych zaliczyć należy w szczególności:

- nieposiadanie przez zarówno organy procesowe, jak i profesjonalnych pełnomocników uczestniczących w postępowaniu niezbędnej wiedzy z zakresu objętej opinią problematyki;
- niewłaściwie komponowane tezy dowodowe przez organy procesowe i ich późniejsze konsekwencje;
- niedysponowanie przez biegłych dostateczną wiedzą prawną umożliwiającą sporządzenie opinii zgodnie z obowiązującymi przepisami i ustawowymi wymogami;
- opiniowanie *ex post* na podstawie całego zgromadzonego materiału dowodowego i aktualnych wytycznych, nie *ex ante*, z uwzględnieniem stanu wiedzy i możliwości rozeznania w momencie opiniowanego zdarzenia;
- konflikty środowiskowe, w szczególności środowisk medycznych;
- używanie przez biegłych pojęć specjalistycznych, niekorespondujących z definicjami języka prawniczego;
- poleganie przez biegłych wyłącznie na własnym doświadczeniu lub obowiązujących procedurach, nie odnosząc się do rzeczywistych okoliczności zdarzenia i możliwości personelu medycznego;
- wysokość wynagrodzenia biegłych sądowych;
- problemy systemowe, dostrzeżone również przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, uniwersalne dla większości opinii.

Należy zgodzić się z poglądem, zgodnie z którym korzystanie z opinii biegłych w postępowaniach obejmujących swym przedmiotem świadczenie usług medycznych wymaga posiadania wiedzy z pogranicza dwóch dziedzin – prawa i medycyny w stopniu umożliwiającym nie tylko ukształtowanie stosownej tezy dowodowej (postawienia pytań biegłemu przed sporządzeniem przez niego opinii), ale również pozyskanie niezbędnych wiadomości specjalnych w momencie przesłuchania biegłego²⁵. Praktyka pokazuje jednak, iż powyższe wymogi pozostają w większości przypadków

²⁵ *Ibidem*, s. 318.

życzeniowe, nie odnosząc się do realiów kompetencyjnych posiadanych zarówno przez organy procesowe, jak i pełnomocników profesjonalnych.

Również sami biegli sądowi, z racji braku posiadania dostatecznej wiedzy prawnej, niekiedy formułując treść opinii, nie opierają się na wymogach stawianych im przez obowiązujące procedury postępowań, poruszając się bądź to w języku niezrozumiałym dla odbiorcy, bądź w sposób istotny wykraczając ponad przyznane im przepisami prawa kompetencje.

W zakresie opinii sądowo-lekarskich zauważalne w praktyce pozostają również pozamerytoryczne wpływy na ich treść, m.in. narastające konflikty środowisk lekarskiego i naukowego, konkurencja w dostępie do badań i grantów, trudności we współpracy biegłych o różnych specjalizacjach mające wpływ na uzgodnienie tezy opinii czy też analiza sprawy na podstawie bardzo zróżnicowanych doświadczeń klinicznych, bez dokonania analizy działania lekarza w warunkach *ex ante* oraz przy ograniczonym zapleczu placówki²⁶.

Przygotowanie tez dowodowych (pytań do biegłego) jest jednym z kluczowych działań stron i organów procesowych, wymagającym nie tylko ich skonstruowania w sposób precyzyjny i jednoznaczny, znajomości akt postępowania, ale także dokonania wstępnej analizy prawnej zdarzenia będącego przedmiotem opinii. Często zdarza się jednak, że pytania te są pozbawione sensu merytorycznego dla sprawy lub prowadzą do przerwania na biegłego zobowiązania oceny konkretnego działania w perspektywie przesłanek odpowiedzialności. W konsekwencji biegły, wydając opinię, skupia się na streszczeniu dowodów, z którymi miał możliwość się zapoznać, a następnie dokonuje ich analizy – wchodząc tym samym w kompetencje ustawowo przewidziane dla organów procesowych. Opinia taka nabiera wówczas charakteru rozstrzygającego, a nie opiniotwórczego²⁷.

²⁶ *Ibidem*, s. 313.

²⁷ W. Kotowski, *Formułowanie pytań do biegłego*, „Palestra” 2012, nr 1–2, s. 188–193; postanowienie SN z dnia 10 października 2018 r., V KK 472/17, Lex 2569756; wyrok SN z dnia 13 stycznia 2011 r., II KK 188/10, OSNKW 2011, nr 2, poz. 17.

Innym zauważalnym problemem pozostaje poruszanie się przez biegłych w języku specjalistycznym, powodując niekiedy niemożność pozyskania przez czytającego wymaganych informacji. Problemem pozostaje także używanie przez biegłych pojęć nieznajdujących odpowiednika w perspektywie postępowania przed sądem, niemających znaczenia lub tworzących istotne wątpliwości interpretacyjne. Przykładowo użycie przez biegłego pojęcia „niezagrażającej życiu rany” jako fizycznego uszkodzenia tkanek, bez doprecyzowania, czy mowa jest o naruszeniu czynności narządu ciała trwającego nie dłużej niż 7 dni, czy też na okres przekraczający powołany, lub ustalenie stanu uszczerbku pacjenta jako przewlekłego, bez określenia, czy stan ten jest długotrwały, czy trwały (jako stan nieodwracalny), mogą doprowadzić do wątpliwości interpretacyjnych, a w konsekwencji do konieczności zasięgnięcia informacji uzupełniających lub też stwierdzenia nieprzydatności opinii.

Istotne z punktu widzenia wydawanych w sprawach medycznych opinii sądowo-lekarskich pozostaje doświadczenie biegłego. Medycyna stanowi jedną z dziedzin o stosunkowo dynamicznym rozwoju, w tym w zakresie stosowanych metod diagnostycznych, terapeutycznych i sposobów postępowania. W zakresie jej praktykowania istotne pozostają również różnice dzielące konkretne placówki lecznicze, w tym w zakresie wyposażenia czy liczby personelu. Biegli sądowi nie stanowią wyłącznie lekarzy czynnie praktykujących, często wywodząc się ze środowisk akademickich lub też pozostając osobami, które z racji wieku czy innych czynników zaprzestały już praktyki klinicznej²⁸. Okoliczności te – choć nie powinny – mają często niebagatelny wpływ na treść wydawanej w sprawie opinii, powodując pominięcie przez biegłego opiniującego w sprawie rzeczywistych warunków udzielania świadczeń medycznych przez oskarżonych czy pozwanych, a nawet aktualnych wskazań wiedzy medycznej na moment zaistnienia opiniowanego zdarzenia²⁹.

Niebagatelnym uchybieniem opinii sądowo-lekarskich pozostaje opiniowanie przez biegłych zdarzeń na podstawie pełnego zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, z pominięciem istotnej okoliczności w postaci rzeczywistej konieczności oceny

²⁸ A. Malicki, *Z problematyki...*, *op. cit.*, s. 330.

²⁹ *Ibidem*.

wyłącznie działania i zachowania lekarza w momencie zdarzenia (*ex ante*). Należy pamiętać, iż zgodnie z utrwalonym już poglądem judykatury i piśmiennictwa

ustalenie błędu w sztuce lekarskiej zależy od odpowiedzi na pytanie, czy postępowanie lekarza w konkretnej sytuacji i z uwzględnieniem całokształtu okoliczności istniejących w chwili zabiegu, a zwłaszcza tych danych, którymi wówczas dysponował albo mógł dysponować, zgodne było z wymaganiami aktualnej wiedzy i nauki medycznej oraz powszechnie przyjętej praktyki lekarskiej³⁰.

Wiele opinii sąduwo-lekarskich, sporządzanych już po pozyskaniu wielu danych i informacji niedostępnych dla lekarza, w momencie zaistnienia opiniowanej sytuacji obarczone jest błędem oceny działania lekarza z perspektywy *ex post*, a nie *ex ante*, w tym z uwzględnieniem powołanych wyżej, pozyskanych po zdarzeniu danych, na podstawie aktualnych, nieobowiązujących w momencie zdarzenia Rekomendacji Towarzystw Lekarskich, czy też z uwzględnieniem istotnych modyfikacji w dostępnej wiedzy, czy używanej aparaturze. Niedopuszczalna jest bowiem ocena zachowania lekarza w perspektywie obowiązujących modeli w dacie orzekania, z pominięciem warunków obowiązujących w momencie zdarzenia, zaś biegły zobowiązany jest w swojej opinii oceniać skutki nie w zakresie aktualnie znanym, a w perspektywie analizy *tempore criminis* – a więc takiej, w której lekarz się znalazł w momencie zetknięcia z omawianym przypadkiem³¹.

Dostrzegalny na przestrzeni lat pozostaje również problem wysokości wynagrodzeń biegłych sądowych, w szczególności w porównaniu tych stawek z wyceną usług świadczonych w ramach zasad wolnego rynku, które są znacznie wyższe od tych określonych w akcie wykonawczym regulującym kwestie wynagradzania biegłych za wykonaną pracę³². Aktualnie wynagrodzenia biegłych regulowane są rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia

³⁰ Wyrok SN z dnia 8 września 1973 r., I KR 116/72, OSNKW 1974, nr 2, poz. 26; wyrok SN z dnia 12 lutego 2013 r., II KK 124/12, Lex 1277697.

³¹ A. Malicki, A. Malicka-Ochtera, *Z problematyki opinii sąduwo-lekarskich w procesach medycznych*, „Medyczna Wokanda” 2020, nr 14, s. 23–37.

³² Art. 618 § 5 k.p.k.

17 kwietnia 2024 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym³³. Zauważalne pozostaje, iż proponowana wysokość wynagrodzenia biegłego pozostaje niekorespondującą z warunkami rynkowymi wykonywania zawodów medycznych. Stawki określone powołanym rozporządzeniem – choć sukcesywnie, nieznacznie podnoszone za sprawą zmian wskaźników określających stawki za każdą godzinę pracy, w dalszym ciągu nie stanowią kwot mogących poszerzyć zainteresowanie specjalistów wpisem na listy biegłych – w szczególności w niszowych specjalizacjach.

W raporcie opublikowanym przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości w 2018 roku, który powstał przez przeprowadzanie badań nad działalnością biegłych z zakresu medycyny opiniujących w sprawach karnych, przekrojowo w całym kraju, wskazane zostały pewne problemy systemowe, które są uniwersalne dla większości opinii.

Raport wskazuje na problemy z samymi czynnościami technicznymi takimi jak powoływanie biegłych czy przyznawanie wynagrodzenia, a także problemy z samym procesem powstawania opinii i dalszego jej procedowania. W zakresie powoływania biegłych podkreślony został problem braku standaryzacji postanowień o powołaniu biegłego. Ponadto jako inną wadę systemową wskazano pojawiający się w postanowieniu o powołaniu biegłego brak określania konkretnego terminu ostatecznego przekazania opinii do sądu. Niejednokrotnie czas oczekiwania wynosi kilka miesięcy, a nawet ponad rok na sporządzenie pierwszej opinii, co w konsekwencji wpływa na czas trwania postępowania. Ten problem koreluje z następnym ujętym w raporcie zagadnieniem, a mianowicie terminowością opinii. Przeprowadzone przez autorkę raportu analizy wykazały znaczące problemy z terminowością wydawanych opinii w sprawach medycznych i wskazuje ona w szczególności, iż dzieje się to głównie wtedy, gdy powołany jest biegły instytut lub kilku biegłych, oraz przytacza sytuacje, gdzie z uwagi na brak sporządzenia opinii w terminie konieczne było odwołanie rozprawy, co

³³ Dz.U. z 2025 r., poz. 1118.

w konsekwencji prowadzi do przedłużenia całego postępowania. Warto nadmienić, iż sam problem terminowości niejednokrotnie wynika z czynników takich jak liczba dostępnych biegłych sądowych, a także wąski obszar ich specjalizacji, który zakresem terytorialnym obejmuje znaczny obszar geolokalizacyjny.

W raporcie przedstawiono także zagadnienie związane z nieprawidłową oceną opinii przez sędziów i organy ścigania, bowiem niejednokrotnie zwracają oni uwagę na długość, a nie jakość opinii, co także wpływa na przedłużenie czasu postępowania. Wątpliwości powstają także w zakresie wynagrodzenia biegłych, gdzie odnotować można brak jednolitych wzorów rachunków, co skutkuje znaczącą rozbieżnością pomiędzy nimi i *de facto* brakiem możliwości porównania, a także pojawiającą się praktyką przyznawania zbyt zróżnicowanego, nieopartego na obiektywnych przesłankach wynagrodzenia dla biegłych, które z uwagi na to, że niekiedy jest przyznawane na podstawie rachunku ryczałtowego, jest praktycznie nie do zweryfikowania³⁴.

Modelowa opinia biegłego

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania i przedstawienie najczęściej zauważalnych w praktyce problemów, które pojawiają się w opiniach biegłych, zasadne jest przedstawienie dla kontrastu oraz ujednoclenia, jakie cechy powinna posiadać opinia biegłego, aby była ona „opinią modelową”. Podstawowe regulacje w zakresie dopuszczalnej formy opinii oraz tego, co powinna ona zawierać, przedstawione zostały w art. 200 k.p.k. Z uwagi na specyfikę niniejszego artykułu i omawianie zagadnienia w ujęciu prawa karnego, w szczególności procesu medycznego, konieczne jawi się ograniczenie rozważań wyłącznie do tego zakresu.

J. Dzierżanowska oraz J. Studzińska w artykule *Kryteria oceny dowodu z opinii biegłego w orzecznictwie sądów powszechnych*

³⁴ M. Koss-Goryszewska, *Opinie biegłych z zakresu medycyny w wybranych sprawach karnych – raport z badania*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2018, old.iws.gov.pl/wp-content/uploads/2019/05/IWS-M.Koss-Goryszewska-Opinie-bieglych-z-zakresu-medycyny.pdf.

i Sądu Najwyższego analizują, w jaki sposób sądy oceniają opinię biegłych, wskazując na najważniejsze kryteria, którymi w praktyce kierują się sądy przy takiej ocenie³⁵. W kontekście prawa karnego zaliczają do nich:

- wymagania współczesnej wiedzy;
- metodologiczną nienaganność metody;
- ocenę wiedzy, kompetencji i rzetelności biegłego;
- zupełność opinii i kompletność materiałów będących podstawą opinii;
- poprawność zastosowanych metod badawczych i przyjętych sposobów wnioskowania;
- pełność, jasność opinii, brak niewyjaśnionych sprzeczności³⁶.

Prezentowane kryteria są w znacznej części tożsame z kryteriami, którymi powinni kierować się biegli sędziowie przy sporządzaniu przez nich opinii sądowo-lekarskich. Można je potraktować jako swoistego rodzaju przewodnik po tym, co powinna zawierać modelowa opinia, aby została oceniona przez sąd jako istotna i stanowiła wartość dodaną w procesie, bez konieczności jej uzupełniania lub zasięgania opinii innych biegłych.

W zakresie wymagań współczesnej wiedzy autorki wskazują, iż „ocena dowodów powinna być zgodna z najnowszymi i wiarygodnymi wynikami badań naukowych, a w szczególności winna wykorzystywać osiągnięcia naukowe”³⁷. Niestety w praktyce procesy medyczne są postępowaniami, których czas trwania jest znacznie wydłużony w porównaniu z innymi. Jak wskazano, zasadne jest, aby biegli podczas sporządzania opinii kierowali się wiedzą medyczną występującą w trakcie powstawania danego zdarzenia medycznego³⁸. Bardzo często dochodzi do tego, że biegli, wypowiadając się na temat prawidłowości postępowania lekarzy czy personelu

³⁵ J. Dzierżanowska, J. Studzińska, *Kryteria oceny dowodu z opinii biegłego w orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2015, t. 25, nr 2, s. 21–47.

³⁶ *Ibidem*, s. 35–39.

³⁷ *Ibidem*, s. 36; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2022, s. 253.

³⁸ Z. Marek, *Błąd medyczny. Odpowiedzialność deontologiczno-medyczna lekarza*, Kraków 2007, s. 76–79.

medycznego, biorą pod uwagę aktualną wiedzę medyczną i dostępne materiały na chwilę opiniowania, pomijając analizę sytuacji z wiadomościami i okolicznościami, do których lekarz miał dostęp podczas spotkania z pacjentem. Modelowa ocena postępowania powinna zatem być dostosowana do momentu wystąpienia zdarzenia, co umożliwi sądowi ocenę tzw. zgodnego z prawem zachowania alternatywnego³⁹. Opinia biegłego powinna zostać sporządzona z wykorzystaniem znanych dotychczas standardów i adekwatnych metod badawczych wraz ze szczegółowym opisem. Orzecznictwo jednoznacznie wskazuje, co powinna zawierać treść opinii biegłego w tym zakresie. Zgodnie z nim powinna ona zawierać

opis metod i sposobu przeprowadzania badań, określenie porządku, w jakim je przeprowadzono oraz przytaczać wszystkie argumenty oparte na stwierdzonych okolicznościach, które mają związek z badanymi faktami, a które podbudowane są fachowymi wyjaśnieniami biegłego⁴⁰.

Sąd oraz strony postępowania nie posiadają fachowej wiedzy medycznej, dlatego też opinia powinna używać sformułowań, które umożliwiają zrozumienie wyrażonych w niej analiz, ocen i poglądów⁴¹. Ponadto wskazania wymaga, iż w orzecznictwie podkreślona zostaje także rola spójności konkluzji biegłych z całą opinią:

nie wystarczy, aby biegli przedstawili swoją ostateczną konkluzję, winni bowiem także wskazać drogę, która doprowadziła ich do odpowiedzi na postawione pytanie. Winni więc przedstawić opis metod i sposób przeprowadzonych badań oraz ich wynik. Jest to szczególnie ważne w każdej opinii, a już z całą pewnością w opinii, w której konkluzja prowadzić ma do tak doniosłych konsekwencji prawnych, jak to, czy oskarżony może ponosić odpowiedzialność karną⁴².

³⁹ A. Malicki, A. Malicka-Ochtera, *Z problematyki opinii sądowo-lekarskich w procesach medycznych*, „Medyczna Wokanda” 2020, s. 34.

⁴⁰ Wyrok SA w Łodzi z dnia 25 października 2013 r., I ACa 543/13, Lex 1394240.

⁴¹ Wyrok SA w Poznaniu z dnia 11 lutego 2021 r., II AKa 100/20, Lex 3153320; wyrok SA w Krakowie z 27 listopada 2018 r., II AKa 74/18, Lex 2686053.

⁴² Tak m.in. wyrok SN z dnia 13 października 1998 r., II KKN 225/96, „Prokuratura i Prawo” wkładka, 1999, nr 3, poz. 13; wyrok KIO z dnia 21 lutego 2022 r., KIO 189/22, Lex 3361893.

W prawie medycznym, w sytuacji, gdy biegli wykonują badania przedmiotowe stron, wymagają one szczegółowego opisu dla przedstawienia związku przyczynowo-skutkowego pomiędzy stanem fizycznym/psychicznym badanej osoby a konkluzją zawartą w opinii. Przyjęcie przejrzystej struktury oraz opisu metodologii badań jest zatem kluczowe dla zapewnienia prawidłowości opinii biegłego. Warte przywołania jest także kryterium kompletności materiałów będących podstawą opinii. Zgodnie z orzecznictwem

jakkolwiek opinia biegłego jest oparta na wiadomościach specjalnych, to podlega ona ocenie sądu w oparciu o cały zebrany w sprawie materiał, a zatem na tle tego materiału dowodowego koniecznym jest stwierdzenie, czy ustosunkowała się ona do wynikających z innych dowodów faktów mogących stanowić podstawę ocen w opinii zawartych oraz czy opierając się na tym materiale w sposób logiczny i jasny przedstawia tok rozumowania prowadzący do sformułowanych w niej wniosków⁴³.

Z przedstawionego stanowiska wyrażonego wielokrotnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego jednoznacznie wynika, iż opinia biegłego powinna ustosunkować się do innych dowodów w sprawie oraz do faktów, które z nich wynikają. Dopiero w przypadku dokonania takiej analizy zasadne wydaje się użycie terminów zupełności opinii oraz kompletności materiałów będących jej podstawą.

Modelowa opinia biegłego powinna być jasna, kompletna oraz spójna. W tym zakresie warto zwrócić także uwagę na art. 201 k.p.k., który wskazuje na to, iż konieczne jest, aby cechowała ją jasność, pełność oraz brak sprzeczności. W doktrynie oraz orzecznictwie pojęcia te przedstawione zostały przy użyciu antonimów, mianowicie przyjęto definicje związane z niepełnością, niejasnością i sprzecznością opinii. Opinia jest kompletna w sytuacji, gdy zawiera ona odpowiedzi na wszystkie postawione biegłemu pytania, na które zgodnie z zakresem posiadanych przez niego specjalistycznej wiedzy i wiadomości, a także udostępnionych mu materiałów dowodowych, mógł oraz powinien udzielić odpowiedzi, a ponadto

⁴³ Tak m.in. wyrok SA w Białymstoku z dnia 11 grudnia 2017 r., III AUa 68/17, Lex 2423329; wyrok SN z dnia 24 maja 2005 r., V CK 659/04, Lex 180821; wyrok SN z 6 lutego 2003 r., IV CKN 1763/00, Lex 78280.

uwzględnia ona wszystkie istotne dla rozstrzygnięcia konkretnych kwestii okoliczności. Natomiast w kwestii jasności opinii przejawia się ona zarówno w kontekście językowym, bowiem sformułowania w jasnej opinii powinny pozwolić na zrozumienie wyrażonych w niej ocen oraz poglądów, jak i logicznym, przez umożliwienie zrozumienia samego sposobu dochodzenia do nich. Opinia jest jasna, gdy posługuje się logicznymi argumentami oraz nie zachodzą w niej wewnętrzne sprzeczności⁴⁴.

Wyróżnić można dwa rodzaje sprzeczności w opinii biegłego: zarówno zewnętrzną, jak i wewnętrzną. Zewnętrzną charakteryzują rozbieżności w opiniach pomiędzy biegłymi, natomiast wewnętrzna zachodzi wtedy, gdy zawarte w niej wnioski nie znajdują oparcia w przeprowadzonych przez biegłego badaniach lub budzą zastrzeżenia co do ich racjonalności w kontekście przywoływanego w tej opinii materiału badawczego. Sprzeczność wewnętrzna może mieć miejsce także w sytuacji, gdy w opinii biegły podaje kilka rozbieżnych ocen i poglądów, które wzajemnie się wykluczają⁴⁵. Należy nadmienić, iż zarzut naruszenia art. 201 k.p.k. niejednokrotnie bywa przywoływany w zarzutach apelacyjnych lub kasacyjnych, natomiast aby skutecznie go podnieść, konieczne jest udowodnienie, iż wystąpiły obiektywne podstawy do weryfikacji opinii biegłego, które to zostały zignorowane przez sąd niższej instancji w toku postępowania⁴⁶.

Modelowe opinie biegłych powinny zatem spełniać wszystkie wskazane kryteria, tj. być zgodne z wymaganiami współczesnej wiedzy, posiadać metodologiczną nienaganną zastosowanych metod badawczych, jak i poprawne zastosowanie metod i sposobów wnioskowania w opinii, być pełne, kompletne, jasne oraz nie powinny posiadać jakichkolwiek sprzeczności, zarówno

⁴⁴ Wyrok SA w Warszawie z dnia 9 października 2019 r., II AKa 148/19, Lex 2750301; wyrok SA w Warszawie z dnia 23 września 2016 r., II AKa 253/16, Lex 2171221; cyt. postanowienie SN z dnia 16 grudnia 2024 r.

⁴⁵ Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 15 lipca 2016 r., II AKa 169/16, Lex 2099924.

⁴⁶ Tak m.in. postanowienie SN z dnia 25 maja 2023 r., III KK 104/23, Lex 3577447; postanowienie SN z dnia 29 grudnia 2022 r., II KK 522/22, Lex 3549654; postanowienie SN z dnia 14 kwietnia 2022 r., V KK 411/21, Lex 3430646.

wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Podkreślenia wymaga, iż spełnienie omówionych modelowych kryteriów niewątpliwie przyczyni się do zapewnienia ekonomiki procesowej, braku konieczności uzupełniania opinii czy też powoływania dodatkowych biegłych lub stosowania konfrontacji między biegłymi.

Postulaty de lege ferenda

Należy jednoznacznie odnotować, że konieczna jest reforma zarówno samej instytucji biegłego sądowego, jak i okołoprocesowych zagadnień z nią powiązanych. Przede wszystkim, biorąc pod uwagę dane z raportu opublikowanego przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości w 2018 roku⁴⁷, problem systemowy stosunkowo prosty do rozwiązania to kwestia dotycząca treści postanowień o powołaniu biegłego. Niewątpliwie konieczna jest unifikacja i standaryzacja takich postanowień, z określeniem terminów, w jakim biegły powinien przekazać swoją opinię do sądu. Zważając na dywersyfikację tematyczną opinii biegłych w polskim prawie, zasadne byłoby zbadanie i określenie ram czasowych, uśredniających sporządzanie opinii w danej sprawie, następnie odniesienie tego zarówno do zasad procesowych, jak i do ich realiów, a w konsekwencji sporządzenie obowiązujących w zakresie terminów, za których to nieuzasadnione przekroczenie biegli ponosiliby odpowiedzialność. Wiadome jest, iż nie ma możliwości ustalenia sztywnych terminów w tym zakresie, natomiast można stworzyć katalog przesłanek, w którym sąd na wniosek biegłego może przedłużyć mu termin do sporządzania opinii.

Innym rozwiązaniem, które według autorek przyczyniłoby się do polepszenia jakości, kompletności oraz jasności opinii, jest wprowadzenie obligatoryjności badań przedmiotowych, w przypadku opinii, gdzie takie badania mogą mieć miejsce i są one istotne dla sprawy. Przykładowo w prawie medycznym biegły niejednokrotnie dostaje zadanie, aby dokonał oceny uszczerbku na zdrowiu u pokrzywdzonego, co niestety spora część biegłych szacuje, nie wykonując żadnych badań przedmiotowych tej osoby. W celu

⁴⁷ M. Koss-Goryszewska, *Opinie biegłych...*, op. cit.

wprowadzenia takiej regulacji konieczne byłoby ustalenie dość szeroko rozbudowanego katalogu przesłanek, w jakiej sytuacji przedmiotowe badanie jest wymagane, bowiem nie zawsze, z uwagi na różnorodne czynniki, m.in. bardzo długi upływ czasu czy stosunkowe polepszenie się stanu zdrowia pokrzywdzonego, jest to zasadne.

Istotną poprawę, tak na etapie powoływania, jak i sporządzania oraz późniejszej oceny dowodu z opinii biegłego, w szczególności w perspektywie dostrzeżonych przez autorki problemów wynikających z praktyki procesowej, wnieść mogłyby również wzajemne szkolenia, obejmujące zarówno wybrane zagadnienia prawne i procesowe (z przeznaczeniem dla biegłych), jak także elementarną wiedzę medyczną (skierowaną do organów procesowych i pełnomocników). Takie rozwiązanie, w perspektywie cyklicznych szkoleń (rozważyć należy, czy nie obowiązkowych), pozwoliłoby na poszerzenie wiedzy organów procesowych z zakresu podstawowych pojęć medycznych, z pozytywnym wpływem na jakość kształtowanych tez dowodowych oraz możliwość oceny tego szczególnego dowodu. Według biegłych szkolenia umożliwiłyby zapoznanie się z niezbędnymi procedurami, dzięki czemu poprawiłaby się jakość wydawanych opinii i dostosowywania jej wymogów w kontekście prawa procesowego, czyniąc dowód ten możliwie najbardziej przydatnym w ramach toczących się postępowań.

Konieczność usystematyzowania oraz ujednoczenia zarówno samej instytucji biegłych sądowych, jak i zagadnień z nią powiązanych została dostrzeżona przez Ministerstwo Sprawiedliwości, które w lipcu 2024 roku zaprezentowało projekt założeń do ustawy o biegłych sądowych. Jako główne założenia projektu wskazano:

- konieczność uregulowania statusu biegłych sądowych – ich kwalifikacje oraz kompetencje powinny zostać potwierdzone odpowiednimi certyfikatami, wydawanymi po weryfikacji ich wiedzy. Otrzymanie certyfikatów przez biegłych oraz instytucje opiniujące pozwoli na podkreślenie doniosłości ich opinii jako eksperckich, a zmniejszona zostanie rola opinii biegłych *ad hoc*;
- utworzenie listy centralnej biegłych indywidualnych oraz instytucji specjalistycznych, której założeniem jest zastąpienie dotychczasowych list prowadzonych w sądach okręgowych, które to mają być administrowane przez Ministra Sprawiedliwości;

- zmiana sposobu finansowania opiniowania i podwyższenie wynagrodzenia biegłych sądowych;
- obowiązkowe szkolenia z zakresu prawa dla kandydatów spoza zawodów prawniczych⁴⁸.

Ponadto projekt wprowadza regulacje związane z wymogami formalnymi oraz przesłankami, które należy spełnić, aby zostać wpisanym na listę biegłych. Przede wszystkim w projektowanym art. 10 ust. 1 ustawy określone zostały wymogi formalne dla uzyskania wpisu na listę biegłych przez osobę fizyczną. Dodatkowo zasadne jest nadmienienie, iż w projekcie wskazano, iż przed uzyskaniem wpisu na listę biegłych, w stosunku do osoby, która ubiega się o taki wpis, przeprowadzony zostanie wywiad środowiskowy, co ma zapewnić posiadanie nieposzlakowanej opinii przez osobę będącą biegłym⁴⁹. Obecnie projekt ten jest na etapie prac specjalnie powołanej komisji przy Ministrze Sprawiedliwości.

Bibliografia

Akty prawne

Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 1118 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 383).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 46 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 534).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 kwietnia 2024 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym (Dz.U. z 2025 r., poz. 1118).

⁴⁸ *Reforma przepisów o biegłych sądowych*, Ministerstwo Sprawiedliwości, 11.07.2024, <https://gov.pl/web/sprawiedliwosc/reforma-przepisow-o-bieglych-sadowych> [dostęp: 21.09.2025].

⁴⁹ Ustawa o biegłych w postępowaniu sądowym oraz w innych postępowaniach prowadzonych na podstawie ustaw [projekt], https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/projekty/667_p.htm [dostęp: 10.12.2025].

Orzecznictwo*Sąd Najwyższy*

- Wyrok SN z dnia 11 lipca 1969 r., I CR 140/69, OSN 1970, nr 5, poz. 85.
Wyrok SN z dnia 8 września 1973 r., I KR 116/72, OSNKW 1974, nr 2, poz. 26.
Wyrok SN z dnia 9 października 1980 r., II KR 317/80, Lex 21883.
Wyrok SN – Izba Karna z dnia 6 maja 1983 r., IV KR 74/84, Legalis.
Wyrok SN z dnia 1 kwietnia 1988 r., IV KR 281/87, OSNKW 1988, nr 9–10, poz. 69.
Wyrok SN z dnia 13 października 1998 r., II KKN 225/96, „Prokuratura i Prawo” wkładka, 1999, nr 3, poz. 13.
Wyrok SN z dnia 6 lutego 2003 r., IV CKN 1763/00, Lex 78280.
Wyrok SN z dnia 24 maja 2005 r., V CK 659/04, Lex 180821.
Wyrok SN z dnia 13 stycznia 2011 r., II KK 188/10, OSNKW 2011, nr 2, poz. 17.
Wyrok SN z dnia 12 lutego 2013 r., II KK 124/12, Lex 1277697.
Wyrok SN z dnia 29 maja 2015 r., V CSK 479/14, Lex 1793715.
Wyrok SN – Izba Odpowiedzialności Zawodowej z dnia 19 lutego 2025 r., II ZK 96/24, Legalis.
Wyrok SN z dnia 9 maja 2025 r., II CSKP 444/23, Lex 3862579.
Postanowienie SN z dnia 17 maja 2007 r., II KK 331/06, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 1070.
Postanowienie SN z dnia 10 października 2018 r., V KK 472/17, Lex 2569756.
Postanowienie SN z dnia 5 lutego 2020 r., III K 617/19, Legalis.
Postanowienie SN z dnia 27 maja 2021 r., IV K 117/21.
Postanowienie SN z dnia 14 kwietnia 2022 r., V KK 411/21, Lex 3430646.
Postanowienie SN z dnia 29 grudnia 2022 r., II KK 522/22, Lex 3549654.
Postanowienie SN z dnia 25 maja 2023 r., III KK 104/23, Lex 3577447.
Postanowienie SN z dnia 23 lutego 2024 r., V KK 149/23, Lex 3688611.
Postanowienie SN z dnia 16 grudnia 2024 r., V KK 489/24, Lex 3792063.

Sądy administracyjne

- Wyrok SA w Białymstoku z dnia 11 grudnia 2017 r., III AUa 68/17, Lex 2423329.
Wyrok SA w Białymstoku z dnia 5 lutego 2021 r., I ACa 1/20, Lex 3322072.
Wyrok SA w Krakowie z 27 listopada 2018 r., II AKA 74/18, Lex 2686053.
Wyrok SA w Łodzi z dnia 25 października 2013 r., I ACa 543/13, Lex 1394240.
Wyrok SA w Poznaniu z dnia 11 lutego 2021 r., II AKA 100/20, Lex 3153320.
Wyrok SA w Warszawie z dnia 30 stycznia 2015 r., II AKA 238/14, Lex 1651984.
Wyrok SA w Warszawie z dnia 23 września 2016 r., II AKA 253/16, Lex 2171221.
Wyrok SA w Warszawie z dnia 9 października 2019 r., II AKA 148/19, Lex 2750301.

Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 15 lipca 2016 r., II AKa 169/16, Lex 2099924.
Wyrok SA we Wrocławiu z 8 lutego 2024 r., II AKa 36/23, Lex 3748401.
Postanowienie SA w Krakowie z dnia 26 czerwca 2018 r., II AKz 126/18, Legalis.

Inne

Wyrok KIO z dnia 21 lutego 2022 r., KIO 189/22, Lex 3361893.

Literatura

- Borys A., *Opinia biegłego lekarza jako dowód w procesie medycznym – wybrane aspekty*, „Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM” 2017, nr 7, s. 59–72.
- Dzierżanowska J., Studzińska J., *Kryteria oceny dowodu z opinii biegłego w orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2015, t. 25, nr 2, s. 21–47.
- Kegel Z., *Ekspertyza ze stanowiska procedury i kryminalistyki*, Wrocław 1976.
- Koss-Goryszewska M., *Opinie biegłych z zakresu medycyny w wybranych sprawach karnych – raport z badania*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2018, <https://old.iws.gov.pl/wp-content/uploads/2019/05/IWS-M.Koss-Goryszewska-Opinie-bieglych-z-zakresu-medycyny.pdf>.
- Kotowski W., *Formułowanie pytań do biegłego*, „Palestra” 2012, nr 1–2, s. 188–193.
- Kurowski M., *Art. 193, [w:] Kodeks postępowania karnego, t. 1, Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, Lex/el. 2025.
- Malicki A., *Z problematyki wadliwości opinii sądowolekarskich*, [w:] *Spory medyczne*, red. A. Wnukiewicz-Kozłowska, Wrocław 2021, s. 313–331.
- Malicki A., Malicka-Ochtera A., *Z problematyki opinii sądowo-lekarskich w procesach medycznych*, „Medyczna Wokanda” 2020, nr 14, s. 23–37.
- Marek Z., *Błąd medyczny. Odpowiedzialność deontologiczno-medyczna lekarza*, Kraków 2007.
- Paprzycki L.K., *Art. 193, [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. 1, Komentarz do art. 1–424 k.p.k.*, red. J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, Warszawa 2015 Lex/el.
- Reforma przepisów o biegłych sądowych*, Ministerstwo Sprawiedliwości, 11.07.2024, <https://gov.pl/web/sprawiedliwosc/reforma-przepisow-o-bieglych-sadowych> [dostęp: 21.09.2025].
- Sychta K., *Art. 193, [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2024, Lex/el.
- Turczyn A., *Art. 278, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Art. 1–505(39)*, t. 1, red. O.M. Piaskowska, Lex/el. 2025.

Ustawa o biegłych w postępowaniu sądowym oraz w innych postępowaniach prowadzonych na podstawie ustaw [projekt], https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/projekty/667_p.htm [dostęp: 10.12.2025].

Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2022.

Streszczenie

Rola i jakość opinii biegłych w sprawach medycznych w postępowaniu karnym: stan faktyczny a model idealny

Artykuł poświęcony jest analizie instytucji biegłych sądowych w zakresie sporządzanych przez nich opinii sądowo-lekarskich, ze szczególnym uwzględnieniem krajowej procedury karnej oraz prawa medycznego. W artykule poruszono kwestie przepisów obowiązującego prawa w odniesieniu do dowodu z opinii biegłego w postępowaniu karnym, aktów prawnych obejmujących tematykę biegłego sądowego, a także regulacji determinujących jego odpowiedzialność w perspektywie sporządzonych opinii. Ponadto autorki poddały ocenie panującą praktykę sporządzania opinii sądowo-lekarskich przez biegłych w procesach medycznych, zwracając uwagę na dostrzegalne w tym zakresie uchybienia omawianego dowodu.

Następnie, analizując dostrzeżone problemy oraz kryteria oceny opinii przez organy procesowe, przedstawiono propozycję, jakie elementy powinny znaleźć się w modelowej opinii sądowo-lekarskiej, posiłkując się praktyką oraz obowiązującymi przepisami. Artykuł wskazuje na zagadnienia dotychczas nieuregulowane, a których wprowadzenie przez ustawodawcę znacząco przyczyniłoby się do polepszenia tak jakości sporządzanych opinii, jak i obowiązujących procedur procesowych. Problematyka artykułu pozostaje aktualna w perspektywie zapowiadanych od dłuższego czasu zmian legislacyjnych, odnosząc się do zauważalnej konieczności ustandaryzowania instytucji biegłego sądowego. Ponadto autorki przedstawiły propozycje regulacji, których wprowadzenie mogłoby ujednolicić i wesprzeć korzystanie przez organy procesowe omawianego rodzaju środka dowodowego.

Słowa kluczowe: prawo karne, opinia sądowo-lekarska, biegli sądowi, prawo medyczne

Abstract

The role and quality of expert witness in criminal medical proceedings: the actual situation and the ideal model

This article analyzes the institution of expert witnesses in the field of forensic medical opinions they prepare, with particular emphasis on Polish criminal procedure and medical law. The article addresses the provisions of applicable law regarding expert evidence in criminal proceedings, legal acts covering the subject of expert witnesses, and regulations determining their liability in the context of their opinions. Furthermore, the authors assess the current practice of preparing forensic medical opinions by experts in medical proceedings, highlighting the perceived shortcomings of the evidence discussed.

What is more, analyzing the identified problems and the criteria for assessing opinions by procedural bodies, a proposal is presented for the elements that should be included in a model forensic medical opinion, drawing on practice and applicable regulations. The article highlights issues that have not yet been regulated, but whose introduction by the legislature would significantly improve both the quality of opinions prepared and the applicable procedural procedures. The article's issues remain relevant in the context of the long-announced legislative changes, referring to the noticeable need to standardize the institution of an expert witness. Moreover, the presented proposals for regulations, the introduction of which could standardize and support the use of the discussed type of evidence by procedural authorities.

Key words: criminal procedure, forensic medical opinion, expert witness, medical law

